

Nettiedon valikointi on lukijan vastuulla

Mikko Aro, kuvaaja Petteri Kivimäki

Digitaalisuus on muuttanut laitteita ja tapoja, joilla kuvaa tai ääntä tallennetaan ja jaetaan. Tämän seurauksena myös itse kuva ja musiikki ovat muuttuneet. Tuottaminen digitaalisilla välineillä on edullista ja sen levittäminen internetin kautta onnistuu ilman perinteisiä kustantajien asettamia kynnyksiä.

Materiaalia on tarjolla valtavasti eikä ammattilainen enää erotu harrastajasta julkaisukanavan perusteella. Kuluttajan näkökulmasta kuvien ja musiikin tarjonnan lisääntyminen ja demokratisoituminen ei tietenkään ole ongelma.

Tiedon tuottaminen, jakaminen ja etsiminen ovat digitalisaation myötä samanlaisessa murroksessa. Tiedon etsijän näkökulmasta tarjolla olevan informaation määrän kasvu, sen tuottamisen vaivattomuus ja demokratisoituminen eivät kuitenkaan ole ongelmattomia. Tietoa on tarjolla valtavasti, sitä voi tuottaa kuka tahansa, eivätkä asiaa parhaiten tuntevat välttämättä ole avoimissa digitaalisissa medioissa näkyvimpiä, äänekkäimpiä tai houkuttelevimpia. Tiedon hakeminen ei puolestaan ole yhtä avointa: mainostulojen optimointiin tähtäävät hakukoneiden algoritmit valitsevat etsijälle tietoa tarjolle personoidusti.

Tähän tiedon murrokseen liittyen julkisessa keskustelussa esillä ovat tähän asti näkyvimmin olleet journalismia koskevat kysymykset, esimerkkeinä uudet uutiskanavat. Internetin aikakaudella kansalaisjournalismi onnistuu kotisohvalta ilman painotaloa tai tv-kanavaa – ja ilman journalistista ammattitaitoa tai etiikkaa. Internetissä myös muuta tiedollista sisältöä voi tuottaa, julkaista, ja muokata kuka tahansa ja esimerkiksi Wikipedia perustuu juuri tähän toimintamalliin.

Disinformaatiota tai vaikuttamispyrkimyksiä ei avoimessa mediassa ole aina helppo tunnistaa. Internetissä mielipiteet ja mainokset eivät löydy omista osastoistaan. Materiaalin tuottajaa ei ole helppo tunnistaa tai jäljittää. Tiedon valikointi ja arviointi jäävät lukijan tehtäväksi ja se on vaikeaa ilman edeltäviä tietoja aiheesta. Mielipiteitä jakavista ilmiöistä – kuten rokotukset, ilmastonmuutos tai ruokavalio – löytää yleensä täysin vastakkaista tietoa yhtä perustelluilta näyttävistä lähteistä. Tiedonhaun tuloksena on usein hämmennys ja kokemus, että yleisesti jaettua käsitystä ilmiöstä ei ole olemassa.

Digitalisaatio on näkyvästi esillä myös koulua ja oppimista koskevassa keskustelussa. Keskustelu painottuu usein tieto- ja viestintäteknikan hallintaan liittyviin kysymyksiin. Kyky käyttää tietoteknisiä välineitä ja sovelluksia on eittämättä nykypäivän kansalaistaito.

Oppimisen ja opetuksen näkökulmasta digitaalinen murros tuo pohdittavaksi kuitenkin laitteita ja tekniikkaa suurempia kysymyksiä. Miten opitaan erottamaan perusteltu tieto vakaumuksista, mielipiteistä ja disinformaatiosta? Minkälaisia perustietoja edellyttää oppiminen digitaalisissa ympäristöissä, joissa lisätiedon omaksumiseksi se on ensin osattava hakea esille ja arvioida kriittisesti? Miten varmistetaan digitaalistuvassa ja yksilöllistyvässä maailmassa osallisuus sekä riittävät perustaidot ja -tiedot ja kaikille? Koulun digiloikkiessa myös oppilaiden, jotka tarvitsevat tavanomaista tiiviimpää ja yksilöllisempää opetusta ja ohjausta, täytyy pysyä kyydissä.

Mikko Aro, professori, kasvatustieteiden laitos, 29.9.2016